

Die Meistersinger von Nürnberg in de Parijse Bastille

door Engel van der Luyt

Een wat meer ervaren operaliefhebber richt zijn belangstelling niet alleen op zijn of haar geliefde componist maar, naast gezelschap en theater, vooral ook op de regisseur. Bij het zien van de naam van een bepaalde regisseur kan men teleurgesteld zijn maar het kan ook gebeuren dat men zeer enthousiast wordt en geen van zijn insceneringen zou willen missen. In mijn geval is dat (onder anderen) Stefan Herheim, de regisseur van *Jevgeny Onjegin* in Amsterdam, *Parsifal* in Bayreuth en *Tannhäuser* in Oslo. Over het bijwonen van laatst genoemde opera heb ik uitvoerig verslag gedaan in 'Wagner After All' nr. 50/2, april 2010. Toen ik te weten kwam dat Herheim in Parijs de in 2013 in Salzburg gepresenteerde productie van *Die Meistersinger* zou hernemen, wilde ik daar natuurlijk bij zijn en het is gelukt een kaartje voor de première op 1 maart te kopen.

De uitvoerenden zijn: Hans Sachs: Gerald Finley, Veit Pogner: Günther Groissböck, Sixtus Beckmesser: Bo Skovhus, Walter Von Stolzing: Brandon Jovanovich, David: Toby Spence, Eva: Julia Kleiter en Magdalene: Wiebke Lehmkuhl alsmede koor en orkest van de Parijse Opera onder leiding van Philippe Jordan. Het is zoals gezegd een coproductie met de Salzburger Festspiele en zal ook nog in de Scala in Milaan en in de Metropolitan Opera in New York op de affiche komen.

Bij het binnenkomen wordt men direct geconfronteerd met het toneelbeeld. Er is namelijk geen gordijn dat dit aan het oog onttrekt. Over de gehele breedte ziet men zonder tussenmuren een dwarsdoorsnede van het huis van Hans Sachs. Van links naar rechts: een knielbankje met scheef hangend kruis erboven, een cilinderbureau, de schoenmakerij met kast en buste van Schopenhauer, een met een gordijn afsluitbaar magazijn, een mahoniehouten ladekast met glazen opbouw, een eetkeuken met deur naar denkbeeldige gang en rechts eindigend in een hoekje met een wieg en kinderspeelgoed, waaronder een schommelpaard en een poppenkast. Nog voordat de eerste maten muziek klinken hoort men gestommel achter de keukendeur, die geopend wordt en waardoor Sachs in nachthemd en slaapmuts slaapdrongen naar binnen strompelt, de hele ruimte door zwalkt en vooral vertoeft in het rechter hoekje waar het voorbije huwelijks- en kindergeluk zich heeft afgespeeld. Hij lijkt weggelopen uit het schilderij 'Der arme Poet' van Carl Spitzweg, waarmee het tijdsbeeld aangegeven wordt waarin de opera gesitueerd is: de Biedermeiertijd. Later wordt dit tijdperk verder geaccentueerd door de boeken 'Des Knaben Wunderhorn' en de 'Kinder Märchen' van Grimm uitvergroot als decorstuk te gebruiken. Op de voorgrond terzijde een schildersezelt met een schilderij van een mooie jonge vrouw met een appel in de hand dat veelal afgedekt is door een laken. In het midden op de grond de bustes van de Duitse meesters Goethe en Beethoven met daartussen een borstbeeld dat onder een groene doek verborgen is. Na nog wat documenten aan het bureau geordend te hebben, sluit hij zelf met een wit gordijn het voordeek en begint de ouverture.

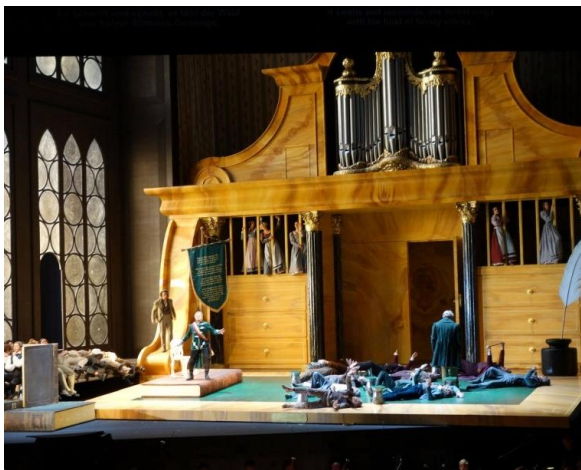

Wanneer de ouverture overgaat naar het eerste bedrijf, gaat het gordijn weer open en blijkt het cilinderbureau zo zeer vergroot te zijn zodat dat het de gehele breedte van het toneel in beslag heeft genomen. Het kerkvolk staat op het schrijfvlak en zingt het gezang en het verhaal begint. Grappig dat het bureau aan de top versierd is met een miniatuur orgeltje dat nu als kerkorgel dienst kan doen en de suggestie van een kerkruimte perfect uitbeeldt. De Lehrbuben staan op de galerij of zitten in de oorspronkelijke brievenvakjes. Nieuwsgierig naar de binnengekomen

jonker verlaten de meeste kerkgangers de kerk en ontstaat de conversatie tussen de overgebleven jonggeliefden. Als ook Eva en Magdalene vertrokken zijn, blijft de jonker met de Lehrbuben over. Terwijl David, de leerjongen van Hans Sachs, aan de jonker de verschillende kleuren van de te zingen noten verklaart, openen de andere leerlingen het boek 'Des Knaben Wunderhorn' en trekken daar de bijpassende gekleurde bloemen uit. Op een vaandel staan de spelregels en het kapt van een overeind gezet groot kerkboek gaat dienen als het bord waarop de Merker de fouten zal aanstrepen. De meesterzangers komen binnen en gaan zitten op krukjes die lijken op omgekeerde zilveren bekers. Dan begint de zangwedstrijd. Omdat de jonker zijn degen trek als hij begint te zingen rollen de meesterzangers, met uitzondering van Sachs, achterover op de grond.

Het toneelbeeld is indrukwekkend mooi.

Dat geldt ook voor het tweede bedrijf want daarin is nu de schoenmakers werkplaats en de mahoniehouten ladekast uitvergroot. De mooie roodgevlamde kast is het statige huis van Veit Pogner, die zijn dochter als prijs voor de winnaar van de zangwedstrijd heeft aangewezen. De glazen deurtjes in de opbouw doen dienst als de ramen waarachter Magdalene in de plaats van Eva kan plaatsnemen om de serenade van Beckmesser in ontvangst te nemen. De plint tussen de laden en de glazen deuren is zo breed dat Lene naar buiten kan stappen, heen en weer kan lopen en op de rand kan zitten om te gaan breien. Het duurt zo lang eer Beckmesser zijn ode aan zijn vermeende geliefde kan uitvoeren dat haar breiwerk inmiddels de grond raakt. Het gehamer van Sachs bij de serenade veroorzaakt zoveel lawaai dat de burenen wakker worden. Naast de boze burenen die naar buiten komen of op de balkons verschijnen, gaat nu ook het sprookjesboek van de gebroeders Grimm open en komen Sneeuwitje en de zeven dwergen, Roodkapje en de wolf en noem alle figuren uit de Duitse sprookjes maar op, naar buiten. In plaats van een burenruzie lijkt het meer op een bont gekleurd carnavalsfeestje. In het tumult delft de Nachtwächter het onderspit.

De eerste scene van het derde bedrijf speelt zich af in het oorspronkelijke decor zoals dat in het Vorspiel getoond is. Het is de ochtend na het nachtelijke spektakel. Tijdens de orkestrale inleiding komt Sachs, opnieuw in nachthemd en slaapmuts door de keukendeur het toneel op. Hij mijmert wat na over de gebeurtenissen van de vorige avond. David, recht van lijf en leden ondanks het nachtelijke gebakkelei, komt via de werkplaats binnen met een mandje lekkernijen en memoreert de

naamdag van Sachs. Daarna komt ook Walther von Stolzing half aangekleed de keuken binnen. Wanneer hij door het vertrek heen en weer loopt, tilt hij nieuwsgierig het doek van het schilderij op de ezel en schrikt zichtbaar dat dit het portret van zijn geliefde Eva is, die kennelijk ook door zijn gastheer vereerd wordt. Desondanks gebruiken ze samen aan de keukentafel het ontbijt en vertelt Walther zijn droom. Sachs stimuleert hem en geeft hem daarbij ook de nodige adviezen ter verbetering van vorm en melodie. Als Sachs het lied voor hem genoteerd heeft aarzelt hij waar hij het papier zal neerleggen en zoekt er een geschikt plekje voor. Dan merkt hij dat Beckmesser vanuit de werkplaats binnenkomt en legt het papier met opzet duidelijk zichtbaar boven op de kast en verstoppt zichzelf gauw achter de kast. Na wat rondscharrelen, waarbij Beckmesser bijna de door Sachs met een bloemenkrans gelauwerde buste van Schopenhauer omver loopt, tilt ook hij het laken van het portret even op en concludeert dat Sachs aan de zangwedstrijd zal deelnemen om Eva te verkrijgen en gaat welbewust op zoek naar diens Preislied. Hij wordt daarbij achtervolgd door enkele van de sprookjesfiguren die we ook aan het eind van het vorige bedrijf hebben gezien en vindt uiteindelijk, min of meer bij toeval het papier boven op de kast. Hij herkent het als een Werbelied en steekt het snel in zijn broekzak als Sachs, nu aangekleed, weer ten tonele verschijnt. Het wordt hierdoor duidelijk dat het Sachs intentie is Beckmesser er in te luizen.

Niet alleen Walter von Stolzing en Beckmesser zijn verrast het portret van Eva in de kamer van Sachs te zien, ook Eva, als zij met de smoes dat haar schoenen te krap zitten binnenkomt, wordt hevig geëmotioneerd bij de ontdekking dat haar portret zo'n prominente plaats in het huis heeft. Later als Sachs uiteindelijk aan zichzelf moet toegeven dat Eva voor hem verloren is, pakt hij het portret van de ezel en vernield het. Op datzelfde moment valt het kruis

van de muur, waaruit opgemaakt kan worden dat er dan ook iets breekt in zijn geloofsleven. Als David tot gezel is bevorderd kan het voltooide lied van Walther ten doop gehouden worden. Eva zet dan het wonderschone kwintet 'Selig, wie die Sonne meines Glückes lacht' in, waar allen mee instemmen. Gedurende het zingen van dit kwintet wordt door Sachs het doek van het middelste borstbeeld opgetild en zien we de buste van de man die al dit schone heeft geschreven: Richard Wagner (geen verrassing).

In plaats van hen naar de feestweide te sturen leidt Sachs tijdens het tussenspel naar de tweede scene Eva, Walther, Magdalena en David naar de hoek met het speelgoed en het poppentheater. Als de

feestelijke muziek van de intocht van de gilden klinkt, spelen de vier onder meer met de aanwezige blokken en poppen en een treintje. Het midden en de linkerzijde van het toneel wordt intussen vrijgemaakt en als de gilden onder trompetgeschal en tromgeroffel het toneel opkomen verschijnen daar ook het treintje en de poppen. Een afspiegeling van datgene waarmee het viertal in de rechterhoek speelt. Aan het eind van de optocht komen de Meistersinger, die op hun omgekeerde bekken gaan zitten rondom de verhoging, waarop de zanger moet gaan staan. Deze verhoging wordt gevormd door twee grote boeken op elkaar te leggen. Beckmesser treedt als eerste op maar faalt, wordt boos en maakt Sachs verwijten. Dan komt Walther op en zingt tot groot genoegen van de aanwezigen zijn lied 'Abendlich dämmernd umschloss mich die Nacht'.

Terzijde vindt een venijnige ontmoeting tussen Sachs en Beckmesser plaats: Sachs biedt Beckmesser zijn hand ter verzoening maar die weigert dat en legt zijn Meistersinger-mantel af, daarmee symbolisch aangevend dat hij het Meistersinger-gilde verlaat. Dit kan Sachs niet accepteren en wordt boos. Beckmesser verdwijnt van het toneel. Nadat Sachs zijn monoloog 'Verachtet mir die Meister nicht und ehrt mir ihre Kunst!' gezongen heeft, verdwijnt hij in de menigte. Intussen krijgt Eva haar geliefde, die na enig tegensputteren toch de zegekrans op het hoofd gedrukt krijgt. Wanneer het decor in zijn oorspronkelijke vorm is teruggekeerd krabbelt een figuur gekleed in nachthemd met een slaapmuts vanonder het gordijn voor het magazijn te voorschijn en kijkt verdwaasd in het rond, als ontwaakt uit een nachtmerrie. Is het Sachs of Beckmesser? Tijdens het slotapplaus komen Sachs en Beckmesser beiden in identieke nachthemden en slaapmutsen op en ruziën voor de grap nog wat door.

Hoewel niet in Nürnberg gelegen, was de Biedermeier setting zeer geslaagd en oogstrelend, vooral de twee uitvergrootte meubelstukken in de eerste twee bedrijven. Het bleef echter teveel in het sprookjesachtige steken, terwijl de diepere lagen van het drama nauwelijks werden aangesproken. Dat bleek ook uit het muzikale aandeel. Het werd nergens drama: de muziek kabbelde rustig voort zonder de heftige en/of schrijnende momenten hoorbaar te maken. En wat de zangers betreft was er ook nauwelijks een voor wie

je op de rand van je stoel ging zitten. Ik geef toe dat het niet eerlijk is om voor de partij van Walther von Stolzing een tweede Klaus Florian Vogt te verlangen, maar Brandon Jovanovich was bepaald niet de droomprins en prijswinnaar die ik graag gezien en gehoord had. De enige zanger/acteur over wie ik echt tevreden was, was Gerald Finley als Hans Sachs. Eigenlijk zou je zo'n voorstelling twee of drie keer moeten bijwonen om het een en ander goed te kunnen beoordelen, want er gebeurt in deze encensering meer dan ik heb kunnen beschrijven, maar desondanks ben ik blij ook deze 'Herheim' gezien te hebben.